

HARTOLA EKONPELTO

Arkeologinen tarkkuusinventointi

**Hannu Poutiainen
Timo Sepänmaa**

2003

**Lahden kaupunginmuseo
Päijät-Hämeen maakuntamuseo**

**Inventoinnin rahoitus
Hartolan kunta**

SISÄLLYS

Sivu

1	Kohde	2
2.	Johdanto	3
3.	Olosuhteet, menetelmät ja työntekijät	3
4.	Havainnot ja löydöt	5
5.	Yhteenveto	7

Liitteet

- 1 Hartola Ekonpelto 1, metallinilmaisinelöytöjen mittaukset
- 2 Hartola Ekonpelto 1, muinaisjännöksen rajat
- 3 Pk-ote 1:20 000, löytölevintäkarta 1:1000, inventointialue ja muinaisjännöksen rajat 1:2000
- 4 Negatiiviluettelo
- 5 Valokuvat

1. Kohde

Kunta	Kylä	Nimi	Peruskartta	x/y/z
Hartola	Hartola	Ekonpelto 1	3121 09 Hotila	6829 805 - 852 3448 418 - 459 97,5-100
Mj-laji		Ajoitus	Lkm	Lk
Asuinpaikka		Rautakausi	1	II
Tila			Maanomistaja	
Rautaseiska Rno 1:2602			Hartolan kunta	

Kohde ja ympäristö

Kohde sijaitsee Hartolan kirkosta 0,7 km eteläkaakkoon, Jääsjärvestä laskevan Tainionvirran pohjoispuolella. Asuinpaikka on laajahkolla peltoalueella, jonka eteläosan halkaisee Itä-Hämeen opistolle johtava tie. Tien eteläpuoliselle alueelle on hiljattain rakennettu rivitaloja kun taas kohteen itäpuolinen peltoalue on muutettu golfkentäksi. Varsin tasainen, paikoin vain hyvin loivasti kumpuileva pelto, jolla viljellään sokerijuurikasta, on maalajiltaan hietamultaa. Löytöalue on koulun kohdalta pellon reunasta noin 70 –110 m itään.

Aiemmat löydöt

KM 33914, rautakauden tyyppin keramiikkaa, savitiivistettä, palanutta savea/savitiivistettä, rautakuonaa, kuonaantunutta savea, tuluspiitä, kvartseja.

Löydöt

KM 34270: 1-17, pronssiesineitä, rautakauden tyyppin keramiikkaa, rautakuonaa.

Lähilöytöjä

Hartola Ekonpelto 2, mahdollinen rautakautinen asuinpaikka

Hartola Joenrantapelto, historiallisen ajan, rautakauden ja varhaismetallikauden muinaisjäännösalue.

Valokuvat

Lkm neg 132 815 – 132 820

2. Johdanto

Itä-Hämeen museon museonhoitaja Vesa Järvinen ilmoitti maanantaina 24. 11. 2003 Päijät-Hämeen maakuntamuseoon, että Hartolan loma-asuntomessuihin liittyvät maansiirtotyöt oli aloitettu Hartolan Ekonpelto 1 rautakautisen asuinpaikan vieressä ja että työt uhkasivat tuhota kyseisen muinaisjäännöksen. Maansiirtotöiden tarkoituksena oli kuoria peltomulta pois, minkä jälkeen alueelle tuodaan murske messuvieraiden pysäköintialuetta varten. Lisäksi osalle aluetta on kaavoitettu katu ja omakotitontteja.

Järvisen ilmoitettua muinaisjäännöksen olemassaolosta kunnan edustajille työt alueella oli toistaiseksi keskeytetty. Kiireisen aikataulun takia maakuntamuseossa katsottiin aiheelliseksi mahdollisimman pian suorittaa asuinpaikan rajojen määrittäminen sekä tutkia peltoaluetta tarkkuusinventoinnilla mahdollisten muiden muinaisjäännösten löytämiseksi. Samalta pelloltahan oli kerällä 2003 löydetty merkkejä myös toisesta mahdollisesta rautakautisesta asuinpaikasta (Hartola Ekonpelto 2) sekä viereiseltä pellolta selviä merkkejä joko rautakautisesta asuinpaikasta tai kalmistosta (Hartola Joenrantapelto). Näin ollen pidettiin tärkeänä että aluetta voitiin tutkia ennen maansiirtotöiden jatkamista.

3. Olosuhteet, menetelmät ja työntekijät

Inventoinnin valmistelut aloitettiin tiistaina 25. 11. 2003 ja maastotöihin päästiin seuraavana aamuna. Ensimmäisenä maastotyöpäivänä oli pakkasta -4 astetta ja lunta oli keskimäärin 5 cm. Korkeimmilla kohdilla lunta oli vain senttimetrin verran, mutta matalammissa kohdissa sitä oli enimmillään 10 cm, mikä jossain määrin haittasi metalli-ilmaisintyöskentelyä. Maaperä alueella on hietamultaa, joten siitä oli jäässä

vain noin 5 cm pinnasta. Yleisesti ottaen olosuhteet eivät suuresti haitanneet metallinilmaisimen tehokasta käyttöä. Pintapoiminta ei ollut tietenkään mahdollista.

Kolmantena maastotyöpäivänä lämpötila oli jo +3 astetta ja yöllä oli satanut vettä. Ilma oli päivällä sumuinen ja hyvin hämärä, joten vaikka osa lumesta oli sulanut niin pintapoimintaan ei vielääkään ollut käytännössä mahdollisuuksia. Viimeiseen maastotyöpäivään eli lauantaihin 29. 11. mennessä kaikki lumet olivat sulaneet eikä maa ollut enää jäässä. Sää oli kuitenkin koko päivän sumuinen, sateinen ja hyvin hämärä, joten olosuhteet pintapoimintaan eivät olleet otolliset. Lisäksi peltoa ei sokerijuurikkaan noston jälkeen ollut kynnetty, mikä vielä hankaloitti pintapoimintaa.

Metalli-ilmaisinsentä keskitettiin aluksi sille alueelle, josta kesällä 2003 oli löytynyt rautakauden tyyppin keramiikkaa, savitiivistettä, palanutta savea ja rautakuonaa ja joka erottui ympäröivästä alueesta tumman nokisena alueena noin 25 x 25 m alalla.

Metalli-ilmaisinsentä tehtiin samansuuntaisina kaistoina siten, että ne menivät osittain päällekkäin, joten tietty alue tuli kattavasti läpikäytyä. Myöhemmässä vaiheessa työtä vielä täydennettiin tekemällä poikittaiset kaistat. Kaistat ulotettiin kesällä havaitun löytöalueen ulkopuolelle tarkoituksena selvittää näin asuinpaikan rajat metallilöytöjen perusteella. Muu osa pellostä tutkittiin siten, että siellä kuljettiin samansuuntaisin kaistoin noin 4-5 m välein. Mikäli havaittiin jotain arkeologisesti kiinnostavaa, niin se kohta tutkittiin tarkemmin.

Löydöt merkittiin paikoilleen siten että asuinpaikan keskelle sijoitettiin yksi linjakeppi, joka toimi mittausten peruspisteenä. Sen sijainti määritettiin tontin 1:2819 rajapyykistä nro 52 suuntimakompassilla ja mittanauhalla. Tarkkuusinventoinnin kannalta kunkin tarpeelliseksi katsotun löydön sijainti mitattiin peruspisteestä mittanauhan ja suuntimakompassin avulla ja sijoitettiin sitten Hartolan kunnan teknisestä toimesta saadulle kartalle 1: 1000. Maastotyön tekivät FM Hannu Poutiainen ja fil. yo. Timo Sepänmaa, joka laati myös löytölevintäkartat. Poutiainen

luetteloi löydöt ja kirjoitti raportin. Yhteyshenkilönä Hartolan kunnasta oli Markku Tuukkanen.

4. Havainnot ja löydöt

Havainnot kesän 2003 inventoinnissa

Ennen inventointipäivää alueella oli satanut, mutta kuumassa, aurinkoisessa säässä pellon pinta oli kuivunut perusteellisesti, joten havainto-olosuhteet eivät olleet parhaat mahdolliset. Ensimmäinen mahdolliseen asuinpaikkaan viittaava merkki oli noesta tummaksi värjäytynyt, varsin selvärajainen alue, joka erottui ympäröivästä vaaleanruskeasta peltoalueesta. Tummalta alueella löytyi rapautuneita kiviä, hiiltä, rautakuonaa, kuonaantunutta savea, palanutta savea - vain pieni osa otettiin talteen - ja savitiivistettä. Lisäksi löytyi kaksi palaa rautakauden tyyppin keramiikkaa. Asuinpaikkaan viittaavat löydöt olivat selvänä keskittymänä - noin 25 x 25 m alalla - matalalla kumpareella, jonka voi havaita Itä-Hämeen opistolle menevältä tieltä

Havainnot talven 2003 tarkkuusinventoinnissa

Kahden ensimmäisen päivän aikana otettiin talteen kaikki havaitut metalliesineet: rautanaulat 73, hevosenkengännaulat 6, hevosenkenkä 1, mutterit ja pultit 6, rautalevyt 5, silmukakallisesta vartaasta muodostettu 2-osainen katkelma, ilmeisesti riimun katkelma 1, raudankappaleita 5, pullonkorkkeja 2, kupariluoteja 2, kuparilankaa 1, kuparilevyä 2, alumiinilevyä 1, silmukallinen rautavarras 1 ja teroitin 1 kpl. Seuraavina päivinä pieniä rautaesineitä ei edes tarkistettu.

Pellolla havaittiin lumen sulettua kolmessa kohdassa tumma, ympäröivästä alueesta erottuva nokimaa-alue. Yksi niistä on jo aiemmin todettu asuinpaikka-alue. Uusi nokimaa-alue havaittiin siitä hieman kaakkoon, missä tehtiin kattava metalli-

ilmaisinsintä ja lisäksi pintapoimintaa. Alueelta löytyi mm. rautanauvoja, tiiltä ja posliinia.

Toinen uusi nokimaa-alue havaittiin opistolle menevän tien pohjoispuolella aivan pellon reunassa. Sieltä löytyi lähinnä rautanauvoja ja tiilenpaloja, mutta myös yksi pieni metallirengas (KM 34270: 17), joka näyttää raudalta, mutta siinä on yhdessä kuluneessa kohdassa pronssihometta. Sieltä löytyi myös sulanut pronssimöykky (: 16), jossa voi nähdä pronssispiraalin jäännöksiä, lasimaista materiaalia sekä palaneita luunsiruja. Alue tutkittiin kattavasti metallinilmaisimella ja lisäksi siellä tehtiin kairauksia. Muita arkeologisesti kiinnostavia löytöjä ei saatu ja kyntökerroksen alapuolellakin oli havaittavissa vain hiukan nokea paikoitellen.

Hartolan Ekonpelto 1 asuinpaikalla havaittiin rapautuneita kiviä, palanutta savea ja selvä tumma nokimaa-alue, joka nyt pellon ollessa märkä näytti laajemmalta kuin kesällä. Alueelta löytyi historiallisen ajan ja/tai ajoittamattomia käyttöesineitä, yksi pieni pala rautakauden tyyppin keramiikkaa (KM 34270: 14), ajoittamattomia pronssilevyn kappaleita (: 6-9), yksi mahdollinen rautariipus (: 10) ja kaksi pronssiesinettä. Niistä toinen (KM 34270: 2) on mahdollisesti katkelma riipuksesta ja toinen (: 1) on hihnanjakajarenkaaseen kuulunut hihnan päätehela. Lisäksi löytyi kappale sulanutta pronssia, epämääräisen muotoinen pronssiartefakti ja metalliesineen katkelma. Viimeksi mainittu artefakti (KM 34270: 3), näyttää raudalta, mutta testien perusteella siinä vaikuttaisi olevan rautaa vain vähän.

5. Yhteenveto

Hartolan Ekonpellon arkeologisessa tarkkuusinventoinnissa tutkittiin pääasiassa metallinilmaisinsennällä ja osin pintapoiminnalla noin 3,8 ha kokoinen alue. Siellä havaittiin kolme nokimaa-aluetta ja löydettiin niihin liittyviä esineitä. Yksi näistä alueista osoittautui löytöjen perusteella olevan myöhäiseltä historialliselta ajalta eikä sillä ole suojelun kannalta merkitystä.

Toinen nokimaa-alue sijaitsee Itä-Hämeen opistolle menevän tien vieressä, sen pohjoispuolella. Sieltä löytyi etupäässä rautanauvoja ja tiilenpaloja, mutta myös kaksi arkeologisesti kiinnostavampaa löytöä. Toinen niistä on pieni pyöreä metallirengas (KM 34270: 17), jossa näkyy yhdessä kohtaa pronssihometta. Toinen löytö on sulanutta pronssia (KM 34270: 16), jossa on pronssispiraalia, lasimaista materiaalia ja palaneita luunsiruja. Se on alun pitäen mitä todennäköisimmin peräisin rautakautisesta naisen polttohaudasta. Teimme löytöpaikalla kattavan metallinilmaisinsennän ja tutkimme aluetta lisäksi pintapoiminnalla ja kairauksin. Muita arkeologisesti kiinnostavia löytöjä ei todettu eikä myöskään mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavia rakenteita tai kulttuurikerrosta. Ainakin toinen em. löydöistä (KM 34270: 16) on ilmeisesti sekundaarinen hautalöytö, joka on joutunut pellolle mahdollisesti tienteon yhteydessä. Kovin kaukaa tämä polttokalmistoon viittaava löytö tuskin kuitenkaan on kulkeutunut; se liittyyneen samaan yhteyteen Hartolan Joenrantapellon muinaisjäännösalueen rautakautisten löytöjen kanssa.

Hartolan Ekonpelto 1:n paikalta löytyi myös historiallisen ajan esineitä, kuten rautanauvoja ja tarve-esineitä, joita tavattiin kuitenkin laajemmalla alueella kuin rautakautisiksi ajoitettuja ja arvioituja löytöjä. Rautakautisille ja myös keskiaikaisille maaseutuasuupaikoille ominaisia löytöjä ovat usein rautakuona, palanut savi ja savitiiviste sekä piikiveä ja kvartsia olevat tuluskivet, joita on kerätty myös Ekonpelto 1:n paikalta. Samaten tyypillisiä ovat pronssi- tai kuparilevynpalat,

sulaneet tai muutoin epämääräiset pronssiesineen kappaleet, joita löytyi nyt Ekonpelto 1:n paikaltakin. Sieltä saatiin talteen myös muutamia rautakauden tyyppin saviastianpaloja ja lisäksi pronssiesineen katkelmia, joista yksi (KM 34270: 1) on hihnanjakajarenkaaseen kuulunut hihnan päätehela. Tällaisia esineitä on käytetty 1000-luvun tienoilla jKr.

Löytöjen ja havaintojen perusteella Hartolan Ekonpelto 1 varmistui rautakautiseksi muinaisjäännökseksi, asuinpaikaksi. Toki on mahdollista, että paikalla tai sen lähellä on asuttu myös keskiajalla ja myöhemminkin historiallisella ajalla. Pronsilöytöjen perusteella asuinpaikka-alue määritettiin kesällä havaittua laajemmaksi eli noin 35 x 45 m laajuiseksi. Maastotyön päätyttyä asuinpaikan rajat merkittiin puupaaluilla siten, että otettiin huomioon kahden metrin varoalue. Nyt tehdyn arkeologisen tarkkuusinventoinnin perusteella maansiirtotöille ei ole estettä muualla Ekonpellon alueella siltä osin kuin se nyt on inventoitu ja oheisille kartoille merkitty.

Keskusteluissa Hartolan kunnan edustajien kanssa nousi esille kysymys myös siitä, onko Ekonpelto 1:n aluetta mahdollista käyttää autojen pysäköintiin loma-asuntomessujen aikana. Alustavien suunnitelmien mukaan asuinpaikan alueelle laitettaisiin suojamatto, jonka päälle levitettäisiin mursketta. Messujen jälkeen murske ja suojamatto poistettaisiin. Alue on syksyyn 2003 saakka ollut aktiivisessa viljelykäytössä, joten maakerrokset on muokattu 30-35 cm syvyyteen saakka. Siten asuinpaikan ylimmät kulttuurikerrokset ja rakenteet ovat jo tuhoutuneet. Tämän perusteella ei mielestäni ole estettä alueen käyttämiselle pysäköintialueena sillä tavalla kuin edellä on esitetty.

Asemakaavassa alueelle on merkitty myös pientaloalue ja sille johtava katu, joka – samoin kuin muu kunnallistekniikka - oli tarkoitus rakentaa tilapäiseen pysäköintialueeseen liittyvien maansiirtotöiden yhteydessä. Katu on kuitenkin merkitty kulkevaksi sen muinaisjäännöksen eli asuinpaikka-alueen halki, joka

rajattiin marraskuussa 2003. On myös mahdollista, että pieni kulma omakotialueen kaakkoiskulmasta ulottuisi Ekonpelto 1:n asuinpaikka-alueelle saakka. Mikäli katu tullaan rakentamaan siten kuin asemakaavassa on esitetty, paikalla tulisi tehdä joko arkeologinen koekaivaus tai varsinainen pelastuskaivaus.

Lahdessa 9. 12. 2003

Hannu Poutiainen

FM, arkeologi

Liite 4: Negatiiviluettelo, 1 s.

Hartola Ekonpelto 1, rautakautisen asuinpaikka-alueen arkeologinen tarkkuusinventointi 2003

Alkuperäisiä negatiiveja säilytetään Lahden kaupunginmuseon kuva-arkistossa

Valokuvaaja H. Poutiainen

Nro	Polttoväli	Suunta	Kohde
132 815	28 mm	Koillisesta	Hartola Ekonpelto 1, rautakautinen asuinpaikka. T. Sepänmaa helan (KM 34270 :1) löytöpaikalla. Taustalla koulurakennus.
132 816	28 mm	Luoteesta	Hartola Ekonpelto 1, rautakautinen asuinpaikka. T. Sepänmaa helan (KM 34270 :1) löytöpaikalla. Taustalla golfkenttää ja uudisrakennus.
132 817	50 mm	Kaakosta	Kuvattu alueen kaakkoisosassa olleen multakasan päältä. Etualalla pintamaasta kuorittua peltoaluetta. Sen takana Hartola Ekonpelto 1 rautakautinen asuinpaikka T. Sepänmaa helan (KM 34270 :1) löytöpaikalla.
132 818	28 mm	Koillisesta	Panoraama. 3 Hartola Joenrantapelto, muinaisjäännös- aluetta; 4 Itä-Hämeen opistolle menevä tie ja pientaloja; 5 Hartola Ekonpelto 1, taustalla koulurakennus.
132 819		Idästä	
132 820		Kaakosta	

Hartola, Ekonpelto 1, metallinilmaisintojien mittaukset

Löytönumerot KM 34270: 1 – 14 sekä selvästi myöhäisen historiallisen ajan (tallettamattomat) löydöt a – f mitattu inventoinnin perusmittapisteeltä n:o 1. Mittapisteen n:o 1 sijainti tonttipaalusta n:o 52 116,15 m suuntaan 188,5 gon.

Löytönumerot KM 34270: 16 – 17 mitattu tonttipaalusta n:o 85 (p = 6829739,83 / i = 3448376,34).

Löytö n:o	löytölaji	suunta (gon)	etäisyys (m)
1	pronssihela	203	19,80
2	pronssiriipuksen katk	81	20,60
3	metalliesineen katk.	215	18,40
4	pronssiesineen katk.	216	22,40
5	pronssimöykky	374	22,10
6	pronssilevyä	148	23,50
7	pronssilevyä	241	20,10
8	pronssilevyä	38	19,50
9	pronssilevyä	346	19,10
10	rautariipus	311	13,10
11	veitsi (kuparihela)	5	22,10
12	veitsi	372	12,90
13	veitsi	163	4,20
14	rtk. keramiikkaa	69	8,30
15	kuonaa	ei mittauksia	
a	raha (ruots. 1600-1.)	52	44,30
b	3-piikkinen rautahela	98	4,60
c	veitsi (?)	10	35,30
d	rautakuokan terä	135	30,80
e	lusikanpää	305	17,70
f	metallimöykky	149	31,90
16	sulanutta pronssia ja pronssispiraalia	83	24,60
17	metallirengas	66	26,50

Hartola, Ekonpelto 1, muinaisjäännöksen rajat

Metallinilmaisintojen ja muiden pintahavaintojen perusteella arvioidut rautakautisen muinaisjäännöksen rajat:

Mitattu inventoinnin perusmittapisteeltä n:o 1, jonka sijainti tonttipaalusta n:o 52 116,15 m suuntaan 188,5 gon. Koordinaatit mitattu 1 m:n tarkkuudella jälkikäteen kartalta.

Rajapiste	Suunta (gon)	Etäisyys (m)	p	i
1	374	26	6829852	3448431
2	38	22	6829842	3448451
3	83	23	6829828	3448459
4	149	27	6829805	3448450
5	212	25	6829805	3448425
6	234	25	6829808	3448418
7	359	20	6829843	3448423

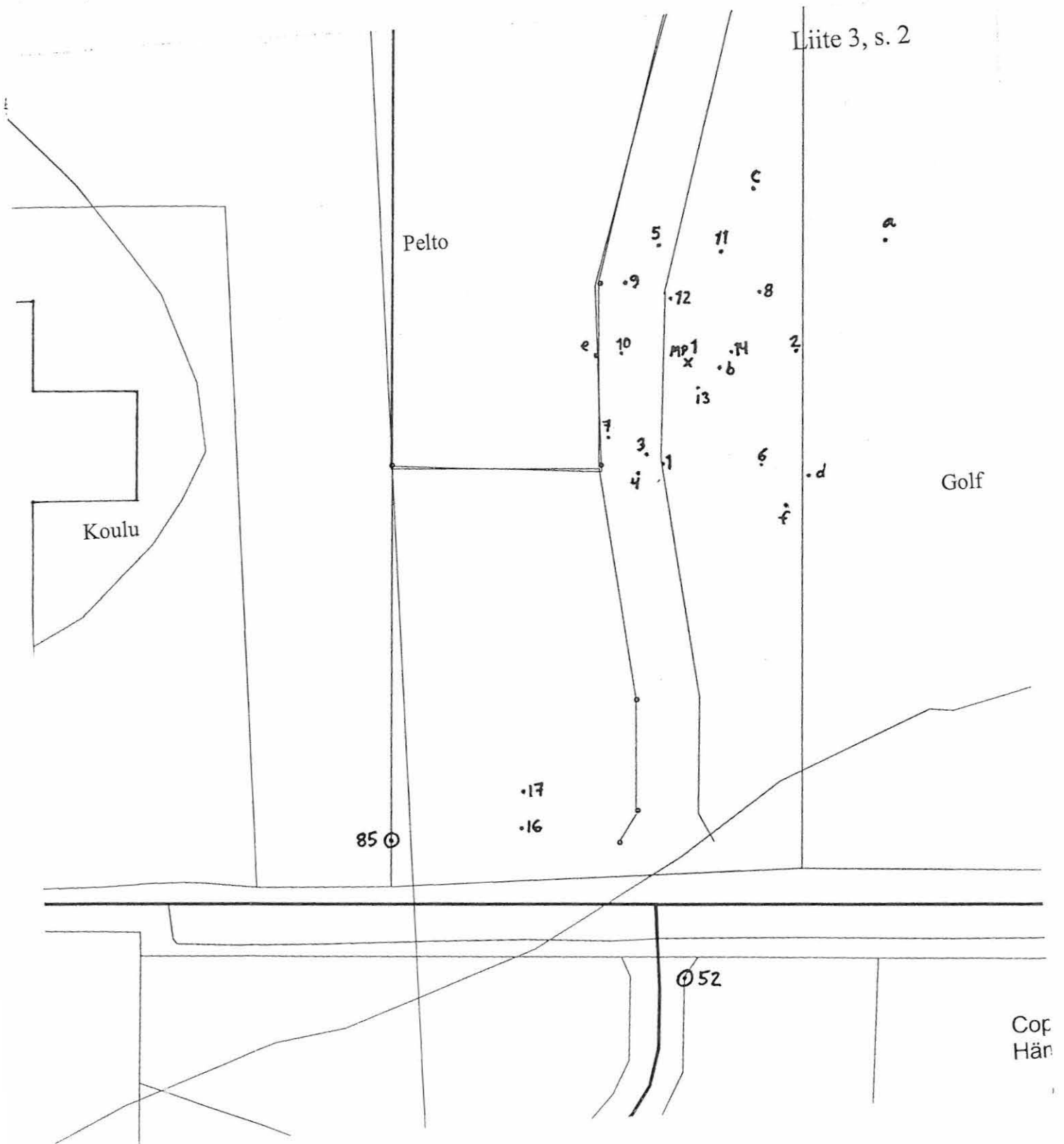
3121 09

Hartola Ekonselto 1

Pk-ote Hotila 3121 09 1:20 000 (1982/1993)

● Rautakautinen asuinpaikka

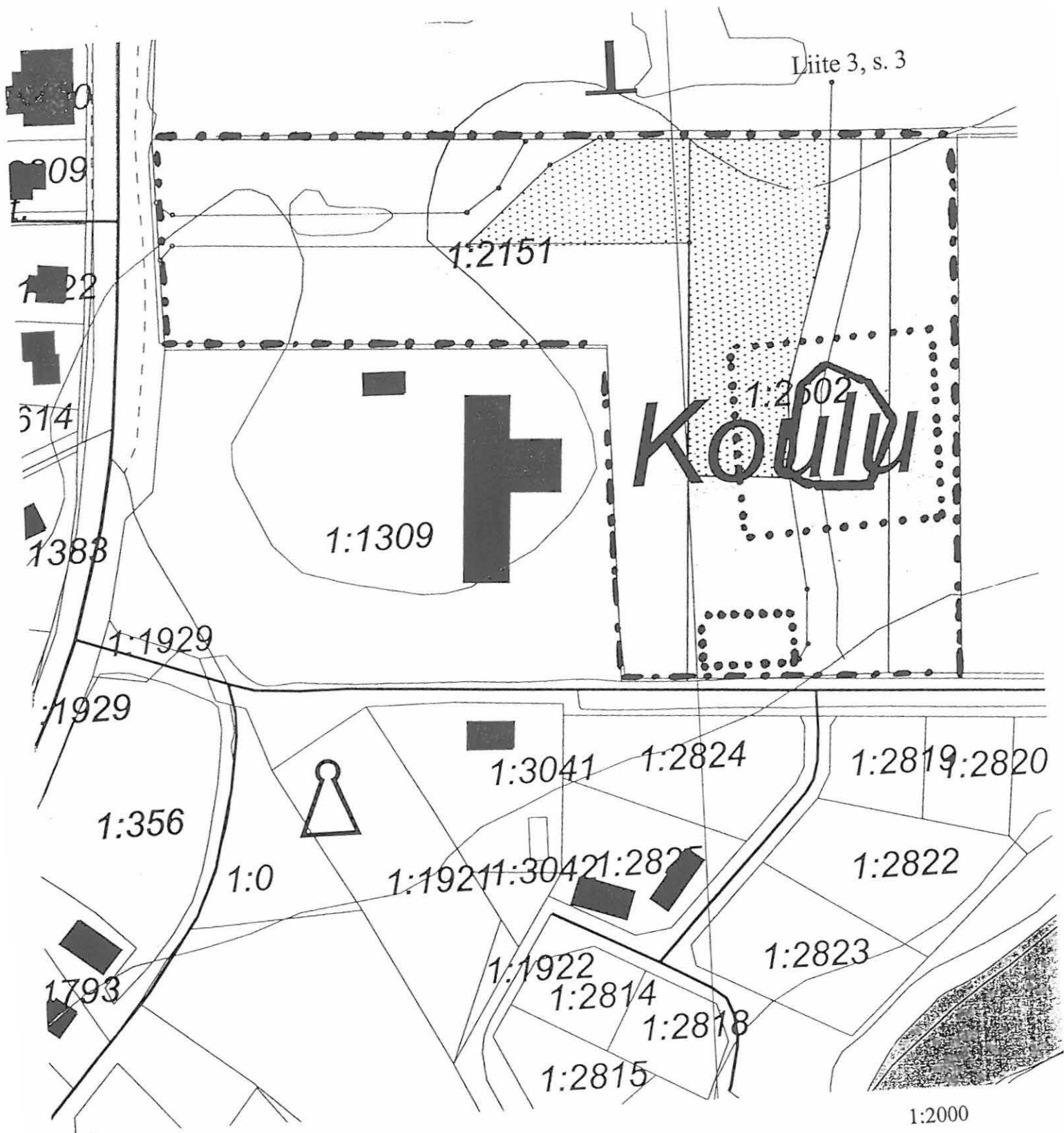

Hartola Ekonselto 1
Löytölevintäkartta

- 01-15 Luetteloidut rautakautiset ja ajoittamattomat löydöt KM 34270
- 16-17 Luetteloidut rautakautiset ja ajoittamattomat hajalöydöt ja/tai tai sekundaariset kalmistolöydöt KM 34270
- a-f Luetteloimattomat ja tallentamattomat myöhäisen historiallisen ajan löydöt

1:1000

Cop
Hän

Hartola Ekonselto
Inventointialue

- Inventoidun alueen rajat
- Kattavasti inventoitujen alueiden rajat
- Hartola Ekonselto, rautakautinen asuinpaikka, muinaisjäännöksen inventoinnissa määritetyt rajat

Liite 4: Negatiiviluettelo, 1 s.

Hartola Ekonpelto 1, rautakautisen asuinpaikka-alueen arkeologinen tarkkuusinventointi 2003
Alkuperäisiä negatiiveja säilytetään Lahden kaupunginmuseon kuva-arkistossa

Valokuvaaja H. Poutiainen

Nro	Polttoväli	Suunta	Kohde
132 815	28 mm	Koillisesta	Hartola Ekonpelto 1, rautakautinen asuinpaikka. T. Sepänmaa helan (KM 34270 :1) löytöpaikalla. Taustalla koulurakennus.
132 816	28 mm	Luoteesta	Hartola Ekonpelto 1, rautakautinen asuinpaikka. T. Sepänmaa helan (KM 34270 :1) löytöpaikalla. Taustalla golfkenttää ja uudisrakennus.
132 817	50 mm	Kaakosta	Kuvattu alueen kaakkoisosassa olleen multakasan päältä. Etualalla pintamaasta kuorittua peltoaluetta. Sen takana Hartola Ekonpelto 1 rautakautinen asuinpaikka T. Sepänmaa helan (KM 34270 :1) löytöpaikalla.
132 818	28 mm	Koillisesta	Panoraama. Hartola Joenrantapelto, muinaisjäännös- aluetta; Itä-Hämeen opistolle menevä tie ja pientaloja;
132 819		Idästä	
132 820		Kaakosta	

132 815 Koillisesta. Hartola Ekonselto 1, rautakautinen asuinpaikka. T. Sepänmaa helan (KM 34270 :1) löytöpaikalla. Taustalla koulurakennus.

132 816 Luoteesta. Hartola Ekonselto 1, rautakautinen asuinpaikka. T. Sepänmaa helan (KM 34270 :1) löytöpaikalla. Taustalla golfkenttää ja uudisrakennus.

132 817

Kaakosta Kuvattu alueen kaakkoisosassa olleen multakasan päältä. Etualalla pintamaasta kuorittua peltoaluetta. Sen takana Hartola Ekonpelto 1 rautakautinen asuinpaikka T. Sepänmaa helan (KM 34270 :1) löytöpaikalla.

132 818

Koillisesta Panoraama. Hartola Joenrantapelto, muinaisjäännösalue

132 819

Idästä. Panoraama. Itä-Hämeen opistolle menevä tie ja pientaloja

132 820

Kaakosta. Panoraama. Hartola Ekonpelto